

Мұқалдиева Г.Б.

з.ғ.к., Азаматтық құқық және азаматтық іс жүргізу, еңбек құқығы кафедрасының доценті,
заң факультеті, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан, Алматы қ., e-mail: gulyiya@mail.ru

**ДҮНИЕ ЖҮЗІ МЕМЛЕКЕТТЕРІНДЕ
АГЕНТТІК ШАРТЫНЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕЛУІ**

Ғылыми мақала азаматтық құқықтағы агенттік шарттың құқықтық реттелу ерекшеліктерін көрсеткен. Дүние жүзіндегі агенттік шартты қолданудың ерекшеліктері мен тәжірибесіне салыстырмалы құқықтық талдау жасаған. Агенттік шартының ұғымы мен құқықтық ерекшелік белгілері анықталады. Дүние жүзіндегі агенттік шарттың түрлері жіктеліп, оларға мысалдар келтірілді. Өзге елдердегі агенттік шарт бастау алған заңнамалар қарастырылды. Бұл мақалада агент шартының моделдері, жіктелуі, агенттік қатынастардың деңгейлері тереңінен қарастырылған. Агенттік шарт қатынастарының субъектілері мен маңызды терминдеріне түсініктеме берілді. Агент шартының басқа шарт түрлерімен байланысы, ұқсастықтары мен өзгешеліктері аталып өтті.

Дүние жүзіндегі агенттік шарттың қолдану ерекшеліктеріне кеңінен тоқтала отырып, салыстырмалы түрде әлемдегі агенттік шарттардың жасалуы мен мазмұнына талдау жасаған. Агенттерді делдалдардың ішіндегі маңызды субъект екенін көрсете келе, басқа делдалдардың арасындағы ролін анықтаған. Көлік экспедициясындағы агенттің ерекше құқықтық мәртебесі талданады. Агенттік шарты ҚР заңнамасына енгізудің ұсыныстары тұжырымдалған. Ғылыми мақалада агент шарты туралы ғалымдардың көзқарастары қарастырылды. Еліміздегі агент шартын қолдану кезіндегі мәселелер талқыланды.

Түйін сөздер: шарт, мәміле, міндеттеме.

Mukaldyeva G.B.

Associate Professor, Chair of Civil Law and Civil Procedure, Labor Law,
al-Farabi KazNU, Kazakhstan, Almaty, e-mail: gulyiya@mail.ru

Legal regulation of agency agreement in the countries of the world

The scientific article shows the features of the legal regulation of an agency contract in civil law. A comparative legal analysis was carried out in the practice and use of the agency contract all over the world. The concept and legal features of the agency contract are defined. The concept and legal features of the agency contract are defined. Distributed types of agency law throughout the world and gave examples of these types. Considered the legislation of other countries where the agency law began. Terms were given to the subjects of the agency agreement and important terms. The connection, similarity and difference of the agency contract with other types of the contract are noted. The scientific article considered the opinion of scientists about the agency contract.

An author examines status of agent among mediators. The comparative analysis of agent agreement is given on the civil legislation of different countries of the world. Determined the special status of transport dispatch by agreement. Problems in the use of an agency contract in our country were discussed.

Key words: contract, dealings, commitment.

Мукалдиева Г.Б.

к.ю.н., доцент кафедры гражданского права и гражданского процесса, трудового права,
Казахский национальный университет имени аль-Фараби,
Казахстан, г. Алматы, e-mail: gulyiya@mail.ru

Правовое регулирование агентского договора в странах мира

В статье показаны особенности правового регулирования агентского договора в гражданском праве. Был проведен сравнительный правовой анализ в практике и использовании агентского договора во всем мире. Определяются понятие и правовые особенности агентского договора. Распределены виды агентского право во всем мире и приведены примеры на эти виды. Рассмотрены законодательства других стран, откуда начиналось агентское право. Давались понятия субъектам отношении агентского договора и важным терминам. Отмечается связь, схожесть и различие агентского договора с другими видами договора. В научной статье исследуются мнения ученых об агентском договоре. Автор рассматривает статус агента среди посредников. Дается сравнительный анализ агентского договора по гражданскому законодательству разных стран мира. Определяется особый статус транспортного экспедитора по договору. Обсуждались проблемы в использовании агентского договора в нашей стране.

Ключевые слова: договор, сделка, обязательство.

Агенттік шарт елдің азаматтық заңнамасында көрсетілмеген, бұл қатынастарды реттеу үшін не тапсырма шарты немесе комиссия шартының құқық нормалары қолданылады. Ресейдің жаңа азаматтық кодексі қабылданғанға дейін де ол тапсырма немесе комиссия шартымен реттелген еді. Алайда Ресейде жаңа кодекстері қабылданған соң, агенттік шартын делдалдық қызметті реттеуші жеке шарт ретінде атап көрсетті. Оған мынандай ережелер себеп болды: біріншіден тапсырма шартының пәні – нақты заңды әрекеттер жасау, комиссия шартының пәні – мәміле жасау қызметі, ал агенттік шартының пәні – заңды және нақты қызметтер көрсетеді (жарнама компанияларының маркетингтік зерттеу жүргізуі, серіктестер табу т.б.). Әлі күнге дейін заңды әрекеттер мен нақты әрекеттердің арақатынасы ажыратылған жоқ. Заңды әрекеттер сипатына байланысты мәміле жасау, сотта өкілдік жасау сияқты т.б. әрекеттерді қамтиды.

Дүние жүзінде агенттік шарттың екі үлгісі қалыптасқан. Ол агенттік шарттың Ресейлік және Ұлыбритания мен АҚШ-та кездесетін агенттік шартының жалпы құқықта қалыптасқан үлгілері. Кеңес дәуірінде агенттік келісім тек сыртқы сауда мәмілесі ретінде ғана танылып, пәні ретінде тек заңды әрекеттер жасау ғана танылған [1, 32 б.]. Қазіргі Ресей заңнамалары бойынша агенттік шарт тек заңды әрекеттер ғана емес нақты әрекеттер де жасай алады. Оған қоса, шарт екі тарапты ақылы, консенсуальды, жеке сенімділік сипаты жоқ, мерзімі көрсетіліп те, көрсетілмей де жасалатын шарт. Оған қоса, агенттік шарт комиссия шартының да, тапсырма шартының да моделін қолданыла алады. Агент

өз атынан клиент есебінен әрекет етсе, комиссия шартын, клиент атынан клиент есебінен әрекет еткенде тапсырма шартының үлгісін пайдаланады.

Негізінен агенттік шарт Ресей, АҚШ, Франция, Италия, Ұлыбритания т.с.с. көптеген дамыған мемлекеттердің заңдарында көрініс тапқан. Агенттік шарт Ресейдің азаматтық кодексінде тек 1996 жылы ғана енгізілген. Ресей АҚ-нің 1005 бабына сәйкес, «Агенттік шарты бойынша агент екінші тараптың тапсырмасымен сыйақы үшін өз атынан немесе тапсырысшы атынан және соның есебінен бірнеше заңды әрекеттер жасауға міндеттенеді». Агенттік шарт негізінен англо-американдық және континентальдық құқық жүйесінен белгілі болғандай, тапсырма шарты мен комиссия шартының ережелерін қамтиды. Бұл туралы ғалымдар былай дейді: «Для англо-американского права характерно понимание агентского договора как общего, при котором поручение и комиссия являются по отношению к нему специальными, подчиненными институту агентирования» [2, 150 б.].

Ұлыбритания және АҚШ заңдары бойынша агенттік шартты қарастырған кезде алдымен бұл мемлекеттердің осы қатынастарды реттейтін заңнамаларына тоқталған жөн. Ұлыбританияда 1889 жылы қабылданған «Факторлар туралы», 1925 ж. «Меншік туралы», 1967 ж. «Жалған өкілдік», 1971 ж. «Сенімхат туралы» заңдары қабылданды. Алайда әлі күнге дейін прецеденттік құқық бұлардан бұрын маңызды орынға ие болып отыр [3, 3 б.]. АҚШ-та агенттік шарт федералдық деңгейде («Автокөлік агенттері туралы», «Бөлшектік дилерлік келісім

туралы» 1982 ж. заңдары) ғана емес жекелеген штаттардың (Аризона Джоржи штаттарының мұнай өнімдері, ликерлер, автокөлік, ауыл-шаруашылығы және құрылыс құрылғылары туралы нормативтік құқықтық актілері) деңгейінде реттейді [4, 66 б.]. Бұл мемлекеттерде агенттік шартты реттеудің жекелеген ерекшелігі бола тұра, агенттік шартты реттеуде «жалпы құқықта» қолданылатын агенттік шарт ұғымын қолданады. Агент мәміле жасауды жүзеге асыратын делдал, ал оның жасаған мәмілесі принципал үшін жасалған мәміле болып табылады. Бұл бойынша агенттік шарт («the contract of agency») дегеніміз – бір тараптан агент екінші тараптың тапсырмасы және соның есебінен әрекеттер жасау үшін жасалатын келісім. Агент болып жеке және заңды тұлға танылады. Бұл жерде айта кететін тағы бір мәселе, жеке тұлға агент болғанда оның толық әрекет қабілеттігі («active capacity») болуы міндетті емес, кәметке толмаған агентке қойылатын жалғыз талап өзі жасаған әрекеттердің салдарын түсінуі керек. Бұнда агенттің толық әрекет қабілеттілігінің болмауы, оны принципал алдындағы кейбір жауаптылықтардан босатады [5, 280 б.]. Ал заңды тұлға агент болуы үшін оның құрылтай жарғысы бойынша оған өкілдікке рұқсат берілген және арнайы құқық қабілеттікке ие тек мәмілелер ғана жасай алады. Ғалым Ансон Вильем агенттік қатынастар бес түрлі жағдайда қалыптасуы мүмкіндігін былай көрсетеді: «1) при фактическом предоставлении принципалом агенту полномочий на заключение договора; 2) при одобрении принципалом договора, заключенного агентом для него, но без получения у него на то полномочий; 3) при предоставлении принципалом агенту презюмируемых полномочий, даже если фактического предоставления полномочий не было; 4) при наличии правовой презумпции в отношении замужней женщины, проживающей совместно с мужем; 5) при наличии презумпции, установленной правом для случаев «необходимости» [6, 373 б.]. Алдыңғы екі жағдайда принципал үшінші тұлғаларға қатысты жауапкер де, талапкер де бола алады, жеке талап қоя да алады, ал соңғы үш жағдайда талап қоюға болады, алайда оны жеке өзі қоя алмайды. Екінші жағдайға қатысты мынандай талаптар орындалуы керек: 1) өз әрекеттерін жасаған кезде агент болашақта болатын принципал үшін агент ретінде әрекет етіп жатқан болу керек; 2) принципал нақты бар тұлға болуы керек; 3) принципал шартты жеке өзі жасай алатын

қабілетті тұлға болуы керек; 4) қабылдау нысаны ондағы принципалдың агенттің әрекетін қабылдағаны не қабылдамағаны айқын көрініп тұруы тиіс. Ал үшінші презюмерлік өкілеттілік кезінде мынандай үш түрлі маңызды мәселе ескерілуі тиіс: біріншіден бұндай өкілеттілік принципалдың өзінде болуы керек немесе ондай өкілеттілікті агентке принципал өзі хабарлап беруі тиіс, екіншіден үшінші тұлға агентте бұндай өкілеттіліктің бар екендігін білуі тиіс, үшіншіден бұндай өкілеттіліктің жоқтығы жөнінде үшінші тұлға білмеуі тиіс [6, 373 б.]. Бұндай жағдайлар көбіне қолданылмайды, тек агент өкілеттігінен шығып әрекет еткенде қолданылуы мүмкін. Қажетті жағдайларда бір тұлға екінші тұлғаға қатысты агент ретінде әрекет етуі мүмкін. Алайда оған принципалдың келісімі керек емес. Бұны «қажетті өкілдік» деп атайды. Қажетті өкілдік кезінде үш түрлі жағдай сақталуы тиіс: дәл осы жағдайдан шығу осы әрекетті жасау арқылы ғана мүмкін болса, агент өз принципалымен байланысуға мүмкіндігі болмаса, агент өз принципалының мүддесі үшін адал әрекет етуі керек.

Агент шартының ағылшындық моделіне сәйкес, агенттердің мынандай түрлері әрекет етеді: а) Аукционистер – жария аукционда мүлікті сатушы агенттер. Ол тауарды сатқанша ол сатушының агенті, тауарды сатқан соң сатып алушының агенті болады. Аукционистер сатылатын тауарға кепіл құқығын иелене алады. Ол төлем төлеу жөнінде өз атынан талап қоя алады; б) Факторлар. Факторларға тауарды сату үшін беріледі. Ол тауарды иелене отырып, өз атынан сата алады; в) Брокерлер. Бұл агенттер екі тарап арасында шарт жасау үшін келіссөз жүргізуші агенттер. Брокердің фактордан айырмашылығы ол фактор сияқты мүлікті иелену құқығы жоқ және ол өз атынан талап қоя да алмайды; г) Жылжымайтын мүліктерге қатысты агенттер. Бұлар жылжымайтын мүлікті сату кезінде сатып алушыны табу үшін қолданылады. Алайда мүлікке қатысты сатып алу сату шартын жасай алмайды, кепілпұл алуға да құқығы жоқ; д) Солистрлар бұлар сотта клиент атынан әрекет етеді. Алайда клиент рұқсат бермесе іс қозғай алмайды [7, 373 б.].

Агенттік қатынастар үш түрлі деңгейде қалыптасады. Бірінші агент пен принципал арасындағы қатынас; екінші принципал мен үшінші тұлға арасындағы қатынас; үшінші агент пен үшінші тұлға арасындағы қатынас. Агент пен принципал арасында қатынастарда агент ақылы да ақысыз да әрекет етуі мүмкін.

Бұндағы агенттік шарттың мазмұнына келсек, біріншіден агент өзінің жасаған әрекеттері үшін сыйақы алуға құқылы, тіпті шартта сыйақы төлеу мәселесі көрсетілмесе де, сот іскерлік айналым нормаларын ескере отырып сыйақы мөлшерін белгілейді. Алайда агент тек принципал мен үшінші тұлға арасында жасалған шарт соның көмегімен болғанын дәлелдей алса ғана сыйақы ала алады. Дегенменде агенттің кінәсінен емес немесе оған байланысты емес жағдайларда шарт орындалмаса, ал агент мәміле жасауға қатысты әрекеттердің барлығын орындаған болса, онда ол сыйақы алу құқығын сақтайды. Сыйақы мөлшерін анықтаудың бірнеше әдістері бар: сатылатын мәміле көлемінен пайыз төлеу арқылы; шартқа делькредере жағдайларын енгізу арқылы; тек үшінші тұлғамен жасалған мәміле бойынша үшінші тұлға сатып алып, есеп айырысқан соң ғана сыйақы төлеу жөнінде келісім жасау. Аталған сыйақылардың барлығы шартта белгіленген уақытта төленуі керек. Оған қоса, агент өкілеттісіз әрекет етсе, не ол жасаған мәміле заң талаптарына қайшы келе сыйақы төлей алмайды. Агенттің сыйақы алу құқығынан басқа оның өзіне келтірілген шығындарды өтеттіру құқықтары бар. Агенттен келген зияндар оның өкілеттісіз әрекет етуі немесе қасақана әрекеті, не мүлікті арнайы ұстамау салдарынан болса бұл құқығын пайдалана алмайды. Агент өзінің иеленуіндегі тауарды ұстап қалу құқығы бар. Ол оны өзіне тиісті сыйақыны немесе шығындарын өтеуге қатысты қолдануы мүмкін. Мүлікті ұстап қалудың екі түрі бар: жалпы және жеке [8, 89 б.].

Ұлыбритания және АҚШ агенттік шартының негізгі элементтеріне: оферта; акцепт; қарсы талапты қанағаттандыру; тараптардың құқық және әрекет қабілеттігі; шартты жасаудың мақсаты жатады.

Ал нақты қызметтердің ұғымы заңнамада нақты анықталмағандықтан, сондықтан заңды әрекеттер жасау арқылы қызметтердің басқа да түрлері көрсетілуі мүмкін, мысалы шарт жасаушы жақты табу, шарты рәсімдеуге дайындау және т.б. Тұлғалармен туындайтын қатынастың қалыптасуы мен тараптардың арасында қалыптасқан құқықтық байланыстың ерекшелігі. Мысалы: комиссия шарты бойынша комиссионер үшінші тұлғамен шарт жасаған кезде, үшінші тұлға мен комитент арасында қатынас болмайды, керісінше комиссионер комитентпен ішкі қатынас, ал үшінші тұлғамен сыртқы қатынас орнатады. Ал бір агенттік шарттың көлемінде көп жағдайда бір мезетте

агент, тапсырма беруші, үшінші тұлға арасында қатынас орнайды.

Жоғарыда атап өткендей, еліміздің негізгі азаматтық заңнамасында көрініс таппағанымен, тәжірибе жүзінде «агент» термині кеңінен қолданылады. Мысалы: агент, бас агент, агент-делькредере, консигнациялық агент, сақтандыру агенті сияқты т.б. ұғымдар жиі кездеседі кездеседі.

Жалпы құқықтағы агент (от лат. *agens*, род. п. *agentis* – действующий) ұғымы бұл – өзіне берілген тапсырмадағы өкілеттілік көлемінде басқа тұлғаның мүддесі үшін әрекет ететін сенім білдірілген жеке немесе заңды тұлға. Ол өз қызметін белгілі бір сыйақы үшін көрсетеді. Ал бас агент – тапсырысшының мүддесі үшін бірнеше тапсырмалар кешенін алған және оны жасау үшін басқа қосалқы комиссионерді тарта отырып тапсырманы орындауға өзіне міндет алған тұлға. Бас агент пен тапсырма беруші арасында жасалған шарт ұзақ мерзімде жасалуы мүмкін.

Агент-делькредере – қосымша сыйақы алу үшін сатып алу бағасына кепілдік беретін агент. Агент-делькредере тапсырысшыға төлем қабілетсіз сатып алушыға қатысты туындаған шығындарын өтеп беруге міндеттенеді, алайда тапсырысшының кінәсіне байланысты жағдайда немесе сатып алынған тауар бағасы даулы мәселе болуына байланысты сатып алушы ақы төлеуден бас тартса, агент-делькредере тапсырысшы алдында жауап бермейді.

Сақтандыру агенті – сақтандырушының атынан сақтандыру операцияларын жасау үшін клиенттермен ерікті негізде мүліктік және жеке сақтандыру шарттарын жасайтын, сақтандыру төлемдерін қабылдайтын лауазымды тұлға.

Теңіз (кеме) агенті – кеме иесі мен тапсырма шарты, сақтау, мердігерлік шарттарының белгілерін қамтитын теңіз агенттік шартын жасайтын тұлға. Көбіне теңіз агенттері тиісті мемлекеттік органға кемең келетін немесе кететін уақытын хабарлап отырады, әр түрлі почталық қызмет көрсету қажеттіліктерін орындауды ұйымдастырады, кемеге (жанар-жағар маймен, сумен, азық-түлікпен қамтамасыз ету) қызметін көрсетеді, жүк құжаттарын рәсімдейді, кеме иесінің мүддесін қорғайды.

Сауда агенті – тұтынушы мен тауарды өндіруші арасындағы делдал. Сауда агенті тауардың иесі емес. Көп жағдайда сауда агенті тауар өндірушінің белгілі бір аумақтағы өкілі болып табылады. Белгілі бір аумақта тауар өндірушінің өнімін тұтастай немесе бір бөлігін

сатады. Сатудың жағдайы мен бағасын тауар өндіруші өзі анықтайды. Сауда агентінің тұрақты сатып алушылары болады, келіссөздер жүргізеді, тауарға меншік құқығын рәсімдеуге көмектеседі.

Есеп айырысу агенті (Settlement agent) – есеп айырысуды талап ететін трансферт жүйесі немесе басқа да жүйелер үшін есеп айырысу процесін ұйымдастырушы (мысалы: есеп айырысуды енгізу, төлемді ауыстыру барысын бақылау).

Агенттік – басқаның тапсырмасымен немесе басқа бір тұлға үшін өкілеттік жасайтын ұйым. Оның кадрлық агенттігі, жарнама агенттігі сияқты түрлері болады. Кадрлік агенттік – белгілі бір сыйақы үшін кәсіпорынға жұмысшы алуды, жұмысшылардың кәсіби біліктілігін арттыруды ұйымдастыратын ұйым. Бұл агенттік көбіне конкурстық негізде жұмысшыларды таңдап алады.

Жарнама агенттігі – клиентке жарнаманы жүзеге асыру және ұйымдастыру, жарнаманы жоспарлау барысындағы, оған қоса жарнаманы бұқаралық ақпарат көздеріне шығару кезінде комиссиялық сыйақы үшін кешенді немесе шекті көлемдегі қызметтерді көрсететін делдалдық ұйым.

Консигнациялық агент – белгілі бір сауда нарығында тапсырысшыға тауар сатып алуға міндеттенетін агент, оның жай агенттен айырмашылығы консигнациялық агент өз қызметін консигнация шартының негізінде жүзеге асырады. Шындығында бұл агенттің түрі біздің елде өте сирек кездеседі. Негізінен консигнациялық агенттер Ұлыбританияда кеңінен қолданылады. Тіпті оның құқықтық жағдайын реттейтін заң «Factors Act 1899» аталады [7, 78 б.]. Бұндай агенттердің қызметі бұл елде жақсы дамыған.

Жалпы агенттік шарт комиссия шарты мен тапсырма шарттарымен тығыз байланысты. Агенттік шарт еліміздің Азаматтық кодексінде көрсетілмеген. Алайда Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 5-бабына сәйкес, құқық ұқсастығы мен заң ұқсастығы көрсетілген. Заң ұқсастығына сәйкес, нақты қатынас заңдармен немесе тараптардың келісімімен тікелей реттелмеген және оларға қолдануға келетін әдет-ғұрып болмаған жағдайларда, мұндай қатынастарға, олардың мәніне қайшы келмейтін болғандықтан, азаматтық заңдардың ұқсас қатынастарды реттейтін қалыптары қолданылады (заң ұқсастығы). Бұл заң ұқсастығын мысалы еліміздің азаматтық кодексінде көрсетілмеген, алайда дүние жүзіндегі шетелдік мемлекеттерде,

соның ішінде Ресейде кең тараған агенттік шартына қолдануға болады. Өйткені, агенттік шарт біздің азаматтық кодексте көрсетілмегенімен, азаматтық заңнама бойынша оны жасауға тыйым салмайды. Бұл шартты жасау кезінде қиындықтар туатын болса, оған қатысты азаматтық заңнамада көрсетілген тапсырма шарты мен комиссия шартына қатысты құқықтық нормаларды қолдануға болады [9, 18 б.]. Алайда бұл ережелер агенттік қатынастарды реттеуде жеткіліксіз. Ғалымдар агент ұғымына бірнеше анықтамалар береді. Мысалы Д.О. Носенконың пікірінше: біріншіден, «агент» ұғымы біреудің мүддесі үшін әрекет ететін кең мағынадағы топтық ұғым ретінде қолданылды, яғни бұл бойынша агент бұл біреудің тапсырмасымен өз атынан соның есебінен әрекет етіп тек делдалдық қызмет көрсетуші тұлға, мысалы маклерлер. Екіншіден, біреудің бұйрығымен әрекет етуші өкілдер, коммивояжерлер, бұйрықты орындаушылар бұйырушылардан тәуелсіз болған жоқ. Үшіншіден, біреудің есебінен бірақ өз атынан үшінші тұлғалармен мәміле жасаушы комиссиянерлер комитенттің өкілі болып табылмайтын, тәуелсіз тарап болып табылды [10, 90 б.]. Ал ғалым С.В. Скороходов: қазіргі уақытта агент ұғымы мұндай кең ұғымды қамтымайтынды. Бұл ұғым қазіргі кезде англосаксондық құқықтық жүйеде қолданылады. Ол бойынша агенттік шарт жалпылама ұғым ретінде, комиссия шарты мен тапсырма шарты оның түрлері ретінде қолданылады. [11, 48 б.].

Агенттік шартта да комиссия шарттарында да ішкі және сыртқы қатынастар қалыптасады және агент те, комиссиянер де өз атынан, клиент есебінен әрекет етеді. Алайда, агенттің әрекет ету шеңбері комиссиянерге қарағанда кең. Агенттіктің пәні тек мәміле ғана емес құқықтық салдар туғызатын басқа да заңды әрекеттер бола алады. Оған қоса, агент комиссиянерге қарағанда құқықтық жағынан тәуелсіз өздігінен әрекет етеді. Агент шартында бір уақытта тапсырма шартының да комиссия шартының да жағдайлары кездесуі мүмкін. Алайда дамыған мемлекеттердің көпшілігінде агенттік шарт 20-ғасырдың басынан қолданылады. Ресейдің азаматтық заңнамасына агенттік шарт 1996 жылы ғана енгізілді. Ал біздің еліміздің Азаматтық кодексіне агент шартын енгізу қажеттілігі туып отыр, өйткені оған мынандай бірнеше себептер бар. Біріншіден, тәжірибе жүзінде агент ретінде әрекет ететін делдалдар бар. Екіншіден, комиссиянерге қарағанда агенттің делдал ретінде өкілеттілігі кең. Ол өйткені бір шарттың ішінде

өз атынан да клиент атынан да әрекет ете береді. Үшіншіден, өз атынан мәміле жасайтын делдал комиссионер болса, комиссионердің өкілеттігі шектеулі, себебі ол тек мәміле ғана жасайды, ал агент мәміле де, нақты әрекеттер де жасай алады. Оған қоса, кейбір қатынастарда орын алатын

делдалдық шарттарға экономикалық жағынан тиімді болар еді, ол тәжірибеде қолданылып жүрген экспедитор агенттерге бір уақытта өз атынан не клиент атынан әрекет үшін екі бірдей (тапсырма, комиссия) шарттарды жасамай тек агенттік шартты жасар еді.

Әдебиеттер

- 1 Рябиков С.Ю. Агентские соглашения во внешней торговле дисс.на соискание уч.степени к.ю.н. – М.,1994. – С. 32.
- 2 Эннекцерус Л.Т. Курс германского гражданского права. Т. 1. Полутом 2. – М., 2010. – С. 150.
- 3 Рябиков С.Ю. Законодательство Великобритании, ФРГ и Франции о торговом представительстве (об агентских договорах). – М., 2014. – Вып. 212. – Гл. 1. – С. 3.
- 4 Ga. Gore Ann.- Official code of georgia Annotated, Ch. 84-66.1998.
- 5 Ласк Г. Гражданское право США. – М., 1915. – С. 280.
- 6 Ансон Вильем Рейнел Договорное право. – М.: Юридическая литература, 1984. – С. 373.
- 7 Алферова О.В. Агентирование в гражданском праве России и странах «общего права». Книга: Некоторые вопросы договорного права России и зарубежных стран. – М., 2013. – С. 89.
- 8 Шмиттофф К. Экспорт: право и практика международной торговли. – М.: Юридическая литература, 2013. – С. 78.
- 9 Гражданское право: учебник Часть 2 /под ред. М.К. Сулейменова, Ю.Г. Басина. – Алматы, 2002. – С. 246.
- 10 Носенко Д. О договоре комиссии (опыт исследования) // Журнал гражданского и уголовного права. – 1999. – № 1. – С. 105.
- 11 Скороходов С.И. Договор комиссии по законодательству РФ и практика его применения в предпринимательской деятельности. – Томск, 2003.

References

- 1 Rjabikov S.Ju. (1994) Agentskie soglasheniya vo vneshnej trgovle diss.na soiskanie uch.stepeni k.ju.n. – M. – S. 32.
- 2 Jennekcerus L.T. (2010) Kurs germanskogo grazhdanskogo prava. T.1 Polutom 2, – M. – S.150.
- 3 Rjabikov S.Ju. (2014) Zakonodatel'stvo Velikobritanii, FRGi Francii o trgovom predstavitel'stve(ob agentskih dogovorah) – M. vyp.212. – Gl.1.S.3.
- 4 Ga. Gore Ann. (1998) Official code of georgia Annotated, Ch.84-66.
- 5 Lask G. (1915) Grazhdanskoe pravo SShA. M. – S.280.
- 6 Anson Vil'em Rejnел (1984) Dogovornoe pravo. – M.: Juridicheskaja literatura. -S.373.
- 7 Alferova O.V. (2013) Agentirovanie v grazhdanskom prv Rossii i stranah «obshhego prava» Kniga Nekotorye voprosy dogovornogo prava Rossii i zarubezhnyh stran. – M. – S. 89.
- 8 Shmittoff K. (2013) Jeksport: pravo i praktika mezhdunarodnoj trgovli. – M.: Juridicheskaja literatura. – S.78.
- 9 Grazhdanskoe pravo. Uchebnik Chast' 2 /pod red. M.K. Sulejmenova, Ju.G. Basina. – Almaty, 2002. – S.246.
- 10 Nosenko D. O dogovore komissii (opyt issledovaniya) // Zhurnal grazhdanskogo i ugovnogo prava. – 1999. – № 1. – S.105.
- 11 Skorohodov S.I. (2003) Dogovor komissii po zakonodatel'stvu RF i praktika ego primeneniya v predprinimatel'skoj dejatel'nosti. – Tomsk.